

De goddelijke blauwdruk VAN DE KAT

De ene loopt deftig, de andere ligt als een volgevreten boefje in de zon te spinnen en de derde bewaakt stoer de buurt. Geen kat is hetzelfde! Het blijven populaire zoogdieren met eigen karaktertjes die velen graag in hun nabijheid hebben. Niet op de laatste plaats omdat ze bijdragen aan een huiselijke sfeer. Tegelijkertijd gaan katten hun eigen gangetje, eigenen ze zich zaken toe en beschouwen ze 'hun' mensen als personeel. Dat laatste komt wellicht door hun Egyptische roots, want daar waren ze heilig. Niet zomaar heilig, maar hartstikke heilig!

TEKST: MONIQUE HENDRIKS

Verondersteld wordt dat Egypte duizenden jaren geleden een kattenparadijs was. Uit ontdekte schilderijen, waarop katten zittend op stoelen zijn afgebeeld, wordt duidelijk dat het toen al tamme huisdieren waren. Voor de oude Egyptenaren waren het gewaardeerde gezinsleden, die niet alleen de korenschuren vrij van muizen en ratten hielden, maar ook slangen uit woningen verjoegen. Men schijnt ze afgericht te hebben voor de jacht op moerasvogels, omdat ze daar beter in waren dan honden. Een gangbare gedachte is dat katten vanwege zulke praktische vaardigheden vereerd werden. Die redenatie klinkt echter nogal gewoontjes en onlogisch. Wie tegenwoordig een goede kat als muizenvanger heeft, kan daar heel blij mee zijn. Maar om het beestje nou daarom heilig te verklaren...

De heilige kat

In het oude Egypte werden dieren onderverdeeld in twee categorieën: dieren van waaruit je op de aarde een directe verbinding met goden kon maken én dieren die het finale oordeel over een mensenziel mochten uitspreken in het hiernamaals. Eenieder leefde en stierf dus met deze dierenkracht in gedachten en deed er alles aan om in harmonie te leven met de hem of haar omringende natuur. De Egyptenaren waren echter doodsbenuwd voor slangen en vooral voor de in de woestijn levende cobra's. In het dagelijks leven voelden ze zich bij uitstek beschermd door katten en andere vijanden van de slang. Uit de documentaire *The Sacred Animals of the Pharaohs* (AncientHistory, 2014) blijkt dat diersoorten die slangen aten of doodmaakten tot de hoogste orde behoorden. Daarom linkten Egyptenaren respectievelijk de ibis en de kat aan hun belangrijkste goden. Notities van Donald Mackenzie in 1907 verduidelijken dat zowel zonnegod Ra als moedergodin Atet in staat waren geweest om de chaos veroorzakende slang Apep te verslaan. Ra nam een kattenkop aan, vocht met de slang en won. Atet, die kon verschijnen in een kattengedaante en dan *Maaui* heette, had Apep doodgeslagen tijdens zo'n transformatie. Japanners associeerden kattenstaarten met slangen en hakten ze daarom af, maar in Egypte moet uitgerekend dat lichaamsdeel een extra heilig symbool zijn geweest. De staart, die de kat sierlijk als een staf draagt, herinnerde vast aan de bijzondere verhalen over oergoden die dit dier van slangvernietigende krachten hadden voorzien.

Een kattencultus

Kattengodinnen waren er in het oude Egypte genoeg. Een bijzondere rol was weggelegd voor Mafdet met haar kattenkop, die beschermend kon optreden met haar klauwen. In het hiernamaals bracht ze de uit lichamen van foute mensen gerukte harten naar de farao. De naam Bast, een andere kattengodin, is al gevonden in het begin van de periode waarin de piramides zijn gebouwd, ze werd toen ook wel Pa-Bast genoemd, waarvan Pasht een afgeleide lijkt te zijn. In Pashts tempel werden zieke katten ver-

Aanbidding van de kat in Oud-Egypte

‘Katten herinneren hun eigenaren eraan dat duisternis overwinnen een hoog goed is’

pleegd, meldt het *Rotterdamsch Nieuwsblad* (maart 1925). De katten werden er behangen met colliers en kregen juwelen in de oren. Iedere kat, ook zij die in woningen leefden, werd geacht toe te behoren aan deze godin. Wie haar wilde eren, gaf zijn kinderen een korter kapsel, woog de afgeknipte haren en schonk dan het gewicht in zilver aan de tempel ten gunste van de daar wonende katten. Kattengodinnen werden geassocieerd met de maan en de maankracht reflecteerde in hun ogen. Net zoals de maan kunnen kattenogen oplichten in het donker en hun pupillen kunnen smal of breed worden en dus verschillende maanstanden aannemen. In hiërogliefen staat een beeltenis van de kat dan ook voor ‘maan’. Madame Blavatsky schreef dat katten ook bijzonder gevonden werden, omdat ze van nature hun lichaam in een cirkel rollen tijdens de slaap. Deze maanvorm is een voor occulte doeleinden voorgeschreven houding, omdat die de circulatie van vitale vloeistoffen optimaal regelt. Het oogt tevens als een cirkel van oneindigheid, dus wellicht speelde ook dat een rol bij de vergoddelijking van de kat. Over heel Egypte had de kattencultus een plek. Katten waren allemaal heilig, maar er bestonden ook gewijde exemplaren, die extra speciaal waren en gevoed werden met in vijvers gekweekte vissen.

Ultiem goddelijk wapen

Uit *Legends of the Gods* (1912) van E.A. Wallis Budge, blijkt dat de oude Egyptenaren allerlei aspecten van goden in de kat vertolkt zagen. De grote godin Isis had de kattenacht geweven, de kop verbeeldde het hoofd van Ra, de verlichte ogen dankte de kat aan lichtbrenger Khut en de neus verwees naar de magische Thoth. Zo gaat dat maar door... Tem, Nehbe-ka, Ptah, Osiris, Khensu, Amen de Grote, Horus en Meh-urth hadden allemaal kwaliteiten die in de goddelijke kat vertegenwoordigd bleken. De ‘handen’ van de kat verwezen naar groepen goden die kattenteen-

tjes voorzagen van vergif, zoals serpente dat ook hadden. Katten bleken daardoor het ultieme wapen tegen gif dat uit de aarde kwam en onder hun messen terechtkwam, waardoor ze in staat waren om niet alleen slangen, maar ook scorpioenen en reptielen mores te leren. Wellicht beschikken katten dankzij al deze godenkracht over negen levens! Wanneer een kat in een huishouden stierf, dan werden van alle gezinsleden de wenkbrauwen afgeschoren als teken van rouw. Ten gunste van de ziel van het dier brandde men wierook, werd er gebeden voor een goede overgang en offerde men producten die de kat lekker vond. Katten waren dus écht belangrijk en dankzij de Griekse historicus Herodotus weten we dat Egyptenaren tijdens een woningbrand altijd eerst hun katten uit de vlammen probeerden te redden. Wie overigens een kat doodde, of dat nou per ongeluk ging of niet, werd zonder pardon ter dood veroordeeld. Eenieder die een dode kat zag liggen, paste dus wel op en ondernam meteen van alles om te laten merken dat hij of zij er niets mee te maken had. In *De Volksvriend* (1891) las ik dat Egyptenaren dan in de verte bleven staan en met luide stem een klaagzang lieten horen, weekblad *Lelie- en rozeknoppen* (1888) meldt dat kattendoders werden vastgeklonken aan een standbeeld van de kattengodin. Halfnaakt moest zo'n dader dan, in de blakende zon en getergd door vliegen, de genadeslag van een beul afwachten.

Onnoemelijk veel kattenmummies

In de omgeving van de tempel van Bast zijn halverwege de vorige eeuw duizenden kattenmummies opgegraven, waaruit blijkt dat veel overleden katten werden ingepakt in met hars doordrenkte verbanden en beschilderd linnen. Ik las in kranten uit de vorige eeuw dat men de mummies gebruikte om er land mee te bemesten en ze ook als goedkope meststof exporteerde. Er wordt verondersteld dat er ongeveer net zoveel kattenmummies als mensenmummies zijn gemaakt. Katten kregen in Egypte dus heuse begrafenissen. Soms werden er speciale hol gegoten bronzen doodskisten gemaakt om de geconserveerde kattenlijfjes in op te bergen, die dan in de nabijheid van andere overleden gezinsleden werden geplaatst. Er zijn kattenmummies gevonden vergezeld van gebalsemde ratten en muizen, zodat de kat ook nog wat lekkernijtjes zou hebben in het hiernamaals. Opvallend was het feit dat de schedels van die katten allemaal groter waren dan die van onze gewone huiskatten en onderzoekers kwamen daarom tot de conclusie dat de Egyptische katten afstamden van een wilde variant. In de documentaire *Strangest Discoveries in Ancient Egypt* (uitgezonden door UAMN TV in 2017) vertelt Erich von Däniken dat de Egyptenaren bijna ieder levend wezen mummificeerden. Bevlogen spreekt hij over de meer dan twintig loodzware tombes die in 2012 ontdekt werden in een ondergronds gangenstelsel in de woestijn bij Saqqara. Daarin werden onder andere 200.000 gemummificeerde krokodillen en 500.000 gemummificeerde vogels aangetroffen. Eerder, in 1982, had Alain Zilvie, een Franse archeoloog, daar al een necropolis van katten ontdekt in Abwab el-Qotat (een

plaatsnaam die vertaald kan worden als 'De deur van de katten'), waarin hij honderden bewaarde kattenlichaampjes vond. Volgens Von Däniken geloofden de Egyptenaren dat een wezen alleen maar herboren kon worden als het lichaam intact bleef en onderwierpen ze daarom katten en andere dieren aan zo'n speciale behandeling. Het totaal aantal gevonden Egyptische dierenmummies wordt geschat op zo'n zeventig miljoen exemplaren.

Dierenoffers?

Interessant is een stukje tekst in het oude dierentijdschrift *Androcles* (1873), waarin de Atheense wijsgeer Tryptolemus geciteerd wordt, die zei dat men dieren geen onrecht mag laten ervaren. Het oude Egypte wordt aangehaald als een voorbeeld van een gebied waarin dieren zo hoog aangeschreven stonden dat aan veel van hen goddelijke eer werd bewezen.

Het is wel de vraag of deze dierverheerlijking ook een duistere keerzijde kende. Door de vondsten van enorme hoeveelheden dierenmummies zijn er grofweg twee redenties te onderscheiden tussen onderzoekers. Er zijn deskundigen die denken dat het allemaal offerdieren waren, die na een rituele slachting gemummificeerd werden om goden tevreden te stellen, vergelijkbaar met het aansteken van een kaars als offerande in een kerk. In sommige dierenmummies aangetroffen botbreuken worden aangehaald om die stelling te staven. Ook zijn er mummies gevonden die leken op een specifiek dier, maar waarin slechts enkele botfragmenten zaten of die opgevuld bleken te zijn met leer, grint of riet. Hierdoor is het vermoeden gerezen dat Egypte een levendige mummie-industrie kende, waaruit sommige mensen een slaatje poogden te slaan. Een andere veronderstelling is dat dergelijke, goedkope varianten werden vervaardigd voor hen die geen echte offermummie konden betalen. Andere onderzoekers zijn juist weer van mening dat de Egyptenaren vanuit een diepe liefde voor de natuur het als hun plicht zagen om mummificatie niet alleen voor farao's en mensen uit te voeren, maar ook voor de dieren en zelfs voor kleine botfragmenten. Prof. Dr. Dieter Kessler, Egyptoloog, verduidelijkte dat uit onderzoek op bavianenmummies naar voren kwam dat de apen met respect behandeld waren en dat hetzelfde gold voor onderzochte ibissen. Gebroken botten in geconserveerde dieren hoeven ook niet noodzakelijk op rituele slachtingen te duiden. Ik acht het mogelijk dat gevonden, gestorven dieren per definitie gemummificeerd werden, ook wanneer zulke dieren een ongeluk hadden gekregen of gefungeerd hadden als prooi van een ander dier. Wetenschappelijk georiënteerde bladen stellen op basis van een onderzochte kattenmummie dat er tussen 332 en 30 voor Christus rondom tempels kittens werden gefokt om gemummificeerd te worden als offer en dat een gat in de schedel daartoe het bewijs is. Echter, het is bekend dat tijdens het mummificeren de hersenen uit de schedel verwijderd werden, waardoor zo'n gemaakte opening, of zelfs een gespleten schedel, niet direct het bewijs vormt voor rituele slachtpartijen. Eerder omschreef ik in >

Kattenmummies

mijn artikel met de titel *Vlinderkracht* (ParaVisie Magazine oktober 2017) dat ik veronderstel dat de Egyptenaren een vlinder beschouwden als de ultieme ontwikkelingsvorm en dat ze mensen en dieren na hun dood omvormden tot een mummie om de pop van een rups na te bootsen, vanuit de gedachte dat dit tot een nieuwe fase van ontwikkeling kon leiden.

Vegetarisme in het oude Egypte

Mij klinkt het onlogisch in de oren om vereerde dieren te doden, ze een compleet mummificatieproces te laten doorstaan, het uiteindelijke linnen prachtig te beschilderen en het resultaat te offeren aan andere dierengoden. Waarom zou men dit doen als de doodstraf werd toegepast op kattenkillers en verreweg de meeste dieren heilig waren? Als de kattenmummies puur offerdieren waren, waarom zijn er dan ook zoveel in familiegraven gevonden? Aan het eetpatroon van de oude Egyptenaren kunnen we iets aflezen over hun dierenliefde. In 2014 onderzochten Fransen een 45-tal mensenmummies, van mensen die tussen 3500 en 600 voor Christus in Egypte leefden. De verrassende, baanbrekende bevindingen werden gepubliceerd in het *Journal of Archaeological Science*. Uit de mummies kwam naar voren dat het eetpatroon van deze Egyptenaren voornamelijk op planten gebaseerd was en te vergelijken was met dat van de tegenwoordige vegetariër. Kortom, het oude Egypte moet op dat vlak een

‘Wanneer een kat in een huishouden stierf, dan werden van alle gezinsleden de wenkbrauwen afgeschoren’

walhalla zijn geweest voor dierenliefhebbers, niet alleen gezien het dieet, maar ook omdat bepaalde vormen van dierenbeulij er hard aangepakt werden. Ondanks dat er archeologische bewijzen zijn van visconsumptie, kwam duidelijk naar voren dat vis maar heel beperkt gegeten werd. Dat gold zelfs voor hen die langs de Nijl leefden, waarvan bekend is dat ze veel vis voorhanden hadden en verondersteld werd dat ze het daarom flink consumeerden. Vegetariërs met katten voeren dierlijke producten aan deze huisdieren, ondanks hun persoonlijke aversie tegen vlees en vis, omdat ze weten dat zulk voedsel voor de diersoort essentieel is. In Egypte werd waarschijnlijk vanuit dezelfde motivatie een uitzondering voor katten gemaakt. Ik vind het aannemelijk dat ze die uitzondering ook maakten voor diersoorten die een gevaar zijn voor de mens, zoals Nijlkrocodillen. Uit schilderijen is gebleken dat de Egyptenaren soms jaagden. Zo voerden ze vogeljachten uit en visten ze met speren. Gezien hun onderzochte eetpatroon, vermoed ik dat ze dus niet zozeer voor zichzelf jaagden, maar vooral met hun vangsten de levende dierengoden van de hogere orden tevredenstelden. Misschien was het noodzakelijk om met gevangen prooidieren de gevaarlijkere, goddelijke diersoorten op een afstandje te houden?

Ghandi zei dat men de grootsheid van een natie kan aflezen aan de manier waarop dieren behandeld worden. Afgaand op het eetpatroon van de oude Egyptenaren mogen we het Egyptische rijk als één van de grootste naties ooit beschouwen. Over de Egyptenaren wordt in diverse boeken stellig beweerd dat het echte vis- en vleeseters waren, maar dat is dus niet kloppend gezien de recente onderzoeken. En zo klopt er vast veel meer niet.

Katknuppelen

Het écht begrijpen van de oorspronkelijke Egyptische cultuur blijkt een hele kluit te zijn. Het is me vaker opgevallen dat informatie over de oude Egyptenaren niet altijd correct bleek. Zo leerde ik op school dat piramiden koningsgraven waren, daar waar men tegenwoordig veronderstelt dat ze als krachtcentrales fungeerden (er is nooit een graf in een piramide aangetroffen). Er wordt beweerd dat het oude Egypte een cultuur vol onderdrukking kende, maar dat rijmt niet met hun zeer geavanceerde kennis, die niet gemakkelijk in een staat van repressie ontwikkeld wordt. Oude geschiedenisboeken zijn natuurlijk altijd vanuit op dat moment nieuwe godsdienstige perspectieven vervaardigd. Met de Bijbel in de hand deed men er uiteraard alles

aan om de Egyptenaren met hun afgoderij, priesteressen en diereengekte zwart te maken. Katten veranderden daardoor in duivelse metgezellen van heksen en in de strijd tegen heidense natuurverheerlijking ontstonden akelige volksfeesten gericht op het doden van dieren en hun goddelijke equivalenten. Zoals het katknuppelen om een eind te maken aan maangodinnen en ook het stierenvechten, om en plein public koeiengodin Isis en stierengod Apis te vermoorden. Het afslachten van onschuldige schapen kent ook zo'n anti-Egyptische oorsprong. Het schaap was voor de Egyptenaren een representant van Amon en Chnoem, vaak weergegeven met ramskoppen. Juist het doden van diens dierlijke representanten was natuurlijk zeer aanstootgevend voor de Egyptenaren. In de Thora vraagt Mozes zich in Exodus 8:22 zelfs hardop af of het niet onjuist is om de godheid van de Egyptenaren te offeren ten gunste van de eigen god. Aangezwengeld door dierenorganisaties zei de huidige Paus Franciscus 'Ik eet geen lam met Pasen!' en brak zo met bloederige tradities van zijn voorgangers.

Pluis & Djippy

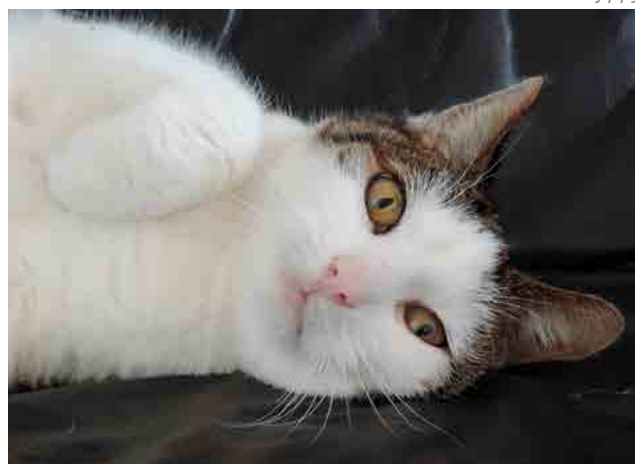
De heiligheid van katten kwam de Egyptenaren duur te staan, want toen koning Cambyses II in 525 voor Christus de stad Pelesium wilde innemen, liet hij levende katten vastbinden op de schilden van zijn soldaten. De Egyptenaren durfden niet aan te vallen uit angst om de goddelijke dieren te doden, met tot gevolg dat het gebied in Perzische handen kwam. In tegenstelling tot veel andere diersoorten, die het in de loop van de geschiedenis steeds slechter kregen, heeft de kat het er genadig vanaf gebracht. Want de kat lukte het om toch weer een plek nabij de mens te veroveren. De meeste katten, maar met name de cyperse, zij met streep- en lijnpatronen in hun vacht, zouden afstammelingen zijn van Egyptische voorouders. Onze poes Pluis is daar een voorbeeld van. Ze gaat vooral haar eigen weg en kan zich urenlang vermaken met een muizenjacht. Gevangen prooien eet ze meestal op, maar ze komt er af en toe eentje naar ons brengen. Dan krijgen we een dode muis aangereikt alsof het een cadeautje is, op een manier waarop Mafdet waarschijnlijk mensenharten naar de farao bracht. Misschien zagen de Egyptenaren dat ook als een heilig aspect van katten? Wanneer je namelijk een kat beschouwt als een vertolkend aspect van de hoogste goden, dan is het natuurlijk een prachtig gebaar om daar iets van cadeau te krijgen. Pluis kan ons er echter niet mee bekeren tot het eten van vlees. En dan hebben we ook nog Djippy, een aanvankelijk niet aan te raken zwerfkater die solitair op de berg leefde waarop ons huis is gebouwd. Poes Pluis kreeg verkering met deze, inmiddels tien kilo zware, knoest. Ze bracht hem op een dag mee naar ons huis en sinds hij ontdekte dat hij hier altijd kon eten, besloot hij ons te adopteren. Alléén ons. Want als een vreemde maar een hand naar hem uitsteekt, is hij weg. Hij heeft Pluis inmiddels geleerd hoe ze hagedissen kan vangen en als ik me niet lekker voel, spint hij me beter. Hij heeft me ook compleet *in the pocket* en gedraagt zich regelmatig als een koning. Ons huis en terrein zijn

inmiddels zijn domein, waardoor Pluis altijd gevrijwaard is van indringers. Djippy kent ontzettend veel toongradaties in zijn diversiteit aan miauwwtjes. Daardoor heb ik hem inmiddels erg goed leren verstaan. Ik weet wanneer hij naar binnen of buiten wil, een bakje eten lust en boos of blij is. Tergende klanken kan hij produceren, zodat een stil protest in mij meestal niet lang standhoudt. Dankzij het oude Egypte behield deze vrije vogel vast nog zijn genetische, goddelijke blauwdruk. *Maau* kan vertaald worden in 'licht' en katten herinneren hun eigenaren eraan dat duisternis overwinnen een hoog goed is. Heilig zijn katten nog steeds een beetje en dat moet zeker zo blijven, al hoop ik dat er een toekomst komt waarin dat weer voor alle dieren geldt. •

'Katten veranderden onder invloed van het christendom in duivelse metgezellen van heksen'

Djippy

Pluis